

ARTICLES

UDK
(91-106)

*Dubravka Valić Nedeljković**

Education of Journalists in Serbia – do we need the Eudacted or...?

Summary

The offer of accredited institutions of higher education of journalists in Serbia is not proportional to the number and force of the media. Media management however accentuates that the staff coming from different faculties is insufficiently prepared for the editorial board work. At the same time, editors are not apt to send journalists to faculties, nor to the alternative trainings which should, according to the idea of permanent education, constantly elevate the professional level of public informing.

Such a contradictory regard of the media towards education, backed up with unselfish help of more and more rigid solutions in redefining media law, do not help to regulate the media market situation in Serbia.

Key words: education, media, editors, professional standards, media market.

* Author has a PhD degree and is associate professor at the University of Novi Sad

ČLANCI

UDK
(91-106)*Dubravka Valić Nedeljković**

Obrazovanje novinara u Srbiji - trebaju li nam obrazovani ili...?

Sažetak

Ponuda akreditiranih visokoškolskih ustanova za izobrazbu novinara u Srbiji nije razmjerna broju i snazi medija. Medijski menadžment, međutim, ističe da je kadar koji stiže s različitih fakulteta uglavnom nedovoljno pripremljen za rad u redakciji. Istodobno, urednici nisu spremni da njihovi novinari pohađaju fakultetske, ali ni alternativne vježbe koje bi u skladu s idejom o permanentnom obrazovanju trebale stalno podizati profesionalnu razinu javnog informiranja.

Ovako proturječan odnos medija prema/i obrazovanja uz nesebičnu pomoć sve rigidnijih rješenja u redefiniranju paketa medijskih zakona ne pomaže srediti stanje na medijskom tržištu Srbije.

Ključne riječi: obrazovanje, mediji, urednici, profesionalni standardi, medijsko tržište

* Autorica je doktorica znanosti, izvanredna profesorica Sveučilišta u Novom Sadu

Uvod

Na području Jugoistočne Europe, i u zemljama izvan toga kruga koje se geopolitički smatraju Istočnom Europom, jedan od pratećih fenomena otvaranja svijetu i promjene sustava bio je osnutak privatnih fakulteta i sveučilišta, prvenstveno menadžmenta i novinarstva. Tako je u jednom trenutku, samo u Srbiji bilo dvanaest obrazovnih akademskih institucija (sedam državnih i pet privatnih), koje su u nazivu svojeg programa imale riječ "mediji" ili "novinarstvo". Alternativnih obrazovnih programa za novinare bilo je različitih oblika organizacije, namjene i trajanja. Od pet stabilnih udruga tipa NGO trening centara za profesionalizaciju medija do *ad hoc* programa koje su nudili različiti subjekti društvene prakse u svim prigodama i za sve namjene.

Pojava naglog, nekritičkog rasta broja obrazovnih institucija, nije nepoznata. Podsjetimo da su se "prve ideje o formalnom obrazovanju novinara u svijetu pojavile kao reakcija na 'moralno onečišćenje javne sfere komercijaliziranim neetičnim novinarstvom. Prvi pisani tragovi o prijedlogu da oni koji cijeli narod opskrbljuju informacijama i 'poukama', moraju biti dobro obrazovani kako bi spriječili da 'novine budu najprizemnija, lažljiva i servilna publikacija koja zagađuje društvo' potiču još iz 1799. godine iz Amerike" (Dickson, 2000 prema Matić, 2006: 9). Nije neobično da nakon rigidnog i konfliktnog razdoblja u Srbiji trend općedruštvene liberalizacije obuhvati i obrazovni sustav, prvenstveno visoko obrazovanje. Rezultat je otvaranje mnogih privatnih fakulteta različite razine kompetencije i njihovih podružnica izvan velikih središta. Ovaj smjer donekle je zaustavila zakonska obveza akreditacije svakog studijskog programa koja je u Srbiji danas uglavnom završena.

Paralelna pojava bila je donošenje medijskih zakona usklađenih s demokratskim pravilima ponašanja u javnoj sferi kao i novih novinarskih kodeksa u kojima je novinar neovisan u svojem poslu, a ne društveno-politički radnik.

Istodobno, usprkos očitim težnjama zvanja da unese više digniteta, dakle znanja, etike, neovisnosti, kritičnosti i sigurnosti, a manje propagande, idolopoklonstva i apologetskog ponašanja prema političkim i gospodarskim središtima moći u medijskom sektoru, nažalost, bitne promjene sporo prodiru. S iznimkom nekritičkog gomilanja broja fakulteta i alternativnih obrazovnih programa (uglavnom stranih medijskih trenera na raznim kriznim područjima), kao i broja novinarskih kodeksa,

posvađanih pojedinaca i udruga, ništa se u Srbiji zaista bitno nije promijenilo.

U politici se bez dogovora s predstavnicima novinara i dalje donose nedemokratski zakoni. Podsjećam da je u ovogodišnjem *Izvještaju Europske komisije o napretku Srbije* zamjereno upravo to da se takva praksa provodi u donošenju zakona. Naime, ističe se "da se javnost nedovoljno konzultira prije donošenja nacрта zakona" (Pavlović, 2009 : 34). Ovoga ljeta (2009) tako su po hitnom postupku i bez prave javne rasprave donesene izmjene i dopune *Zakona o javnom informiranju* (originalni, mnogo bolji tekst Zakona je iz 2003.), čime se ovaj dokument svrstava u poguban, veoma rigidan za medijsku neovisnost i kritički pristup promišljanju društvene prakse. Usprkos tome što su medijski stručnjaci i novinari veoma reagirali oštro, srbijanski predsjednik Boris Tadić potpisao je izmjene veoma brzo, odmah nakon što su izglasane u Skupštini. Reakcije kritičke javnosti bile su oštre. Kao netipičan primjer izdvajamo komentar Verana Matića objavljen 27. kolovoza 2009. na internetskoj stranici B92, najposjećenijoj u Srbiji. Matić između ostalog navodi:

"ANEM, asocijacija čiji je B92 član, među prvima je osudila način na koji se, Vladinim prijedlogom izmjena i dopuna Zakona o javnom informiranju, mijenja medijska regulativa u Srbiji. Upozorili smo i da neka od rešenja koja Vlada nudi ovim prijedlogom, objektivno predstavljaju opasnost po slobodu izražavanja. Uvjereni smo da smo na takav način izrazili jedinstven stav medijskih profesionalaca"(....)

I dodaje

"Ono što se, međutim, zaboravlja u kritikama Vladinog prijedloga koje su slijedile i koje se nerijetko pretvaraju u žučne rasprave oko toga ko je od medijskih i novinarskih udruženja ili poslanika ostao beskompromisan u zalaganju za nezavisno novinarstvo, a čija se, pak, oštrica navodno otupila, jeste da ovaj prijedlog zapravo nije presedan, već kontinuitet medijske politike u Srbiji. Pre manje od dva mjeseca, po sličnom modelu, bez prethodne javne rasprave, Narodna skupština je, na prijedlog grupe poslanika vladajuće koalicije, promijenila Zakon o radiodifuziji. Ne prvi put. Isti zakon je, bez javne rasprave i po pravilu u hitnom postupku, pre ovih posljednjih izmjena, mijenjan već četiri puta. Zadirano je u njegovu suštinu, a ta suština trebalo je da se ogleda u depolitizaciji medijske sfere kroz promjenu regulatornih nadležnosti u radiodifuziji na jedno samostalno, nezavisno i stručno tijelo. Od jednih do drugih naopakih izmjena ovog Zakona, došli smo do rešenja koje je sada

na snazi i u skladu sa kojim kandidate za neke od članova Vijeća RRA i dalje predlažu civilni sektor, odnosno profesionalna udruženja, ali Skupštinski odbor za kulturu i informiranje može arbitrarno da provodi predselekciju takvih kandidata. Da li i ovakav Zakon objektivno predstavlja opasnost po slobodu izražavanja? Naravno da predstavlja, ali je prošao".

A dok se uvode vrlo visoke kazne u redefiniranom *Zakonu o javnom informiranju* za novinare, koji prema mišljenju sudionika društvene prakse krše načela profesionalne etike, prema Izvještaju Udruženja novinara Srbije u 2008. godini zabilježeno je 35 fizičkih napada na novinare, što je najviše napada i prijetnji od 2000. godine, dok Nezavisno udruženje novinara Srbije bilježi stotinjak napada, od kojih je samo jedan procesuiran. U Izvještaju se objašnjava da se krivci najčešće izvuku ili ne otkriju, i kada je njihov identitet poznat, uglavnom prolaze nekažnjeno.

Istraživanje novinarskih udruga pokazuje da je nizak postotak (između 10 i 15 posto) pokrenutih sudskih postupaka protiv napadača.

Na popisu od 175 mjesta, objavljenom na internetskoj stranici međunarodne novinarske organizacije Reporteri bez granica, Srbija dijeli 62. mjesto s Bocvanom, Liberijom, Malavijem, Tanzanijom i Togom, čime je za dva mjesta poboljšala svoj prošlogodišnji položaj.

Prema istom kriteriju, Crna Gora je zauzela 77. mjesto, što je 24 položaja niže u odnosu prema prethodnom izvještaju. Među zemljama Regije lošije su plasirane Hrvatska i Albanija, koje su zauzele 78. i 88. mjesto (NUNS, Vesti 23.10.2009.).

Dakle, opće raspoloženje u društvu jest da se rad novinara ograniči ili zakonskim ili, sudeći prema navedenim podacima, nezakonskim putem.

Pritisci na novinare koji su na početku profesionalnog, uglavnom honorarnog, angažmana, često nedovoljno obrazovani za novinarsku struku, po prirodi stvari veći su nego na one koji su svojim znanjem, radom, beskompromisnim profesionalnim angažmanom, uravnoteženošću, kritičkim pristupom radu sebi omogućili neovisan status, ali su se istodobno približili i ugroženoj kategoriji.

Stoga nije neobično što urednici nekih redakcija biraju upravo suradnike s kojima je lakše uspostaviti dogovorni odnos i nisu raspoloženi da njihovi mladi novinari sudjeluju u alternativnim programima izobrazbe. Time slijede zahtjev modernog društva da je stalno obrazovanje jedan od najvažnijih uvjeta za podizanje profesionalnih standarda, što je iskustvo mnogih nevladinih organizacija koje se bave podizanjem profesionalnog

standarda medija, među kojima je i Novosadska novinarska škola, koja već četrnaest godina organizira medijske radionice.

Pregled istraživačkih rezultata

Obrazovna razina novinara u Srbiji

Istraživanje Mapiranje medija Vojvodine pokrajinskog Ombudsmana i studenta Odsjeka za medijske studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Novom Sadu¹ provedeno je od listopada 2007. do kraja siječnja 2008. godine u sklopu obaveznog predmeta Istraživačko novinarstvo. Od ukupno 454 anketirana novinara iz 65 privatnih i državnih elektroničkih i tiskanih medija u Vojvodini **najviše** je onih **s visokom stručnom spremom** (203), zatim sa srednjom stručnom spremom (167), slijede ispitanici s višom stručnom spremom (71), a magistara znanosti je samo 3, dok doktora znanosti nema, a 9 ispitanika nije odgovorilo na pitanje o stupnju stručne spreme.

Među novinarima, obuhvaćenim opsežnim istraživanjem (provedenim na dvostruko stratificiranom uzorku, koji je više nego relevantan za ciljnu skupinu) s visokom i višom stručnom spremom prevladavaju žene, dok je među onima sa srednjom školom nešto više muškaraca. Ovo korespondira i s drugim istraživanjima koja pokazuju da su žene sklonije obrazovanju i uspješnije u završavanju fakulteta, ali da je njihovo sudjelovanje na višim stupnjevima obrazovanja smanjeno najčešće zbog tradicionalne uloge (udaja, odgoj djece i vođenje domaćinstva) u društvu (Blagojević 2006).

S obzirom na to da je prvenstveno riječ o lokalnim i pokrajinskim medijima, dobiveni podaci mogu se smatrati sasvim zadovoljavajućim, ali kada se u njihovo komentiranje uvede kriterij tipa obrazovanja, može se uočiti da je najviše osoba (17,62%) završilo neki od smjerova na Filozofskom fakultetu (uglavnom jezike, književnost i društvene znanosti – sociologiju, povijest, filozofiju), dok diplomiranih novinara ima samo 6,39%.

¹ Rukovoditelj projekta dr. Dubravka Valić Nedeljković.

Ono što nije rezultat koji bi davao nadu da je novinarstvo u Vojvodini zvanje kojim se bave visokoobrazovani s usmjerenjem na novinarstvo, komunikacijske, sociološke ili politološke znanosti koje su ipak najbolja osnova za bavljenje ovako složenim poslom, jest podatak da čak 44,71% ispitanika pripada kategoriji *ostalo*, pod čime se podrazumijeva manje od 10 osoba prema sljedećim zvanjima: arhitekti, djelatnici u turizmu, odgajatelji, veterinari, trgovci, grafički i građevinski tehničari, ali i bravari, mesari itd.

Drugim riječima, oko 90% ispitanika nije novinarske struke.

Važno je istaknuti da se ispitanici u ovome istraživanju novinarstvom prosječno bave oko 12 godina. U rasponu od 1 do 38 godina radnog staža u novinarstvu, najviše je onih sa 5 i 10 godina, dok su ostali raspoređeni duž na toj ljestvici. To znači da je prvenstveno riječ o mlađim osobama koje su imale mogućnost završiti odgovarajuće studije za zanimanje kojim se bave, ali iz različitih razloga to nisu napravili. Jedan od njih sigurno je i to što je do početka trećeg tisućljeća u Srbiji samo beogradski Fakultet političkih nauka osposobljavao za novinarstvo.

Udruženje novinara Srbije u svojoj evidenciji ima (2005. godina) podatke o obrazovanju 3470 članova. Srednje obrazovanje ima 42%, više 10%, fakultet 48%, a magisterij i doktorat samo njih 3% (Matić i suradnici 2006:11).

Istraživanje 228 lokalnih medija u Srbiji (Milivojević, Mihailović 2003) pokazalo je da čak 33% novinara ima samo osnovno obrazovanje, njih polovica (50%) srednje, a samo 17% visoko, pri čemu su lokalne televizije u Srbiji zapošljavale 19% onih koji su završili fakultet, a 31% samo osnovnu školu, nasuprot tiskanim medijima u kojima je čak 25% novinara imalo visoko i više obrazovanje, 42% srednje, a 33 osnovnu školu.

Prema NUNS-ovu istraživanju provedenom 2002. godine, 67% novinara nije pohađalo dodatnu profesionalnu izobrazbu, nego su se zaustavili na znanju stečenom unutar svojeg osnovnog obrazovanja i na praksi u medijima.

Visokoškolske ustanove u Srbiji koje osposobljavaju za novinarsko zvanje

Srbija je donijela Zakon o visokom školstvu (2005), koji je predvidio usklađivanje postojećih državnih i privatnih fakulteta s načelima Bolonjske deklaracije, koja je potpisana dvije godine prije. Naravno da je to podrazumijevalo i akreditaciju programa čiji rezultat je dozvola za rad sveučilišta, fakulteta i pojedinačnih studijskih programa na kojima studenti mogu ostvariti sva svoja zakonom zajamčena prava.

U tijeku je peti krug u kojem sudjeluje 29 ustanova i više od 200 studijskih programa.

Akreditacijska komisija objavila je (6.11.2009.) da je do gotovo 30 posto studijskih programa dobilo akt upozorenja, a od postojećih **13 sveučilišta** u Srbiji i **pet u osnivanju, akreditaciju je dobilo samo šest državnih** sveučilišta i **Singidunum** od privatnih.

Od 110 fakulteta, 11 je pod aktom upozorenja, a osam nije dobilo dozvolu.

Prije akreditacije u Srbiji za novinarsko zvanje moglo se školovati na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, Odjeljenje za novinarstvo i komunikologiju, koje ima i najdužu tradiciju (osnovan 1968), zatim na Univerzitetu u Nišu, Filozofski fakultet, Odsjek za medijske studije; Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsjek za medijske studije; Univerzitet u Novom Pazaru, Fakultet humanističkih nauka, Odsjek za žurnalistiku s odjeljenjem u Nišu i Beogradu; Prištinski univerzitet sa sjedištem u Kosovskoj Mitrovici, Filozofski fakultet, Odsjek za žurnalistiku; Univerzitet primijenjenih nauka Megatrend, Fakultet za kulturu i medije; F@M, fakultet za menadžment u Novom Sadu, Odsjek za menadžment u medijima; Univerzitet Singidunum, Fakultet scenskih i primijenjenih umjetnosti "Akademija lijepih umjetnosti"; Univerzitet umjetnosti u Beogradu, Fakultet dramskih umjetnosti; Univerzitet „Braća Karić“, koji je nedavno kupila jedna korporacija iz Grčke; Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umjetnosti, Odsjek dramskih umjetnosti, Grupa za audiovizualne medije i Odsjek za nove medije i fotografiju; Univerzitet umjetnosti u Beogradu, Fakultet primijenjenih umjetnosti, Odsjek za fotografiju. Postoje i druge mogućnosti, na primjer Link Campus Univerziteta na Malti, koji ima nekoliko malih skupina studenata i u Beogradu, koji su se odlučili iskoristiti mogućnost studiranja na daljinu na

engleskom jeziku, a najviše ih se odlučilo upravo za internacionalni menadžment i komunikacije.

Na internetskoj stranici Ministarstva nakon akreditacijskog postupka navedeni su sljedeći programi kao akreditirani, ili s aktom upozorenja:

4 DH UNIVERZITET MEGATREND - FAKULTET ZA KULTURU I MEDIJE

BEOGRAD Akreditiran 480

1 DH OAS - MENADŽMENT U KULTURI I MEDIJIMA
Akreditiran 150

2 DH OAS - NOVINARSTVO Akreditiran 100

3 DH OAS - ODNOSI S JAVNOŠĆU Akreditiran 180

4 DH DAS - UPRAVLJANJE U KULT.I MEDIJIMA,
NOVINARSTVO I Akreditiran 50

10 DH UNIVERZITET SINGIDUNUM - FAKULTET ZA MEDIJE I BEOGRAD Akreditiran 220

KOMUNIKACIJE

1 DH OAS - KOMUNIKACIJE Akreditiran 90

2 DH OAS - NOVINARSTVO Akreditiran 80

3 DH DAS - KOMUNIKACIJE-KULTURA GLOBALNIH
MEDIJA Akreditiran 50

9 DH UNIVERZITET U NIŠU - FILOZOFSKI FAKULTET NIŠ Akt upozorenja 670

1 DH OAS - NOVINARSTVO Akreditiran 50

15 DH DAS - NOVINARSTVO Akt upozorenja

17 DH UNIVERZITET U BEOGRADU - FAKULTET POLITIČKIH NAUKA BEOGRAD Akreditiran 842

3 DH OAS - NOVINARSTVO Akreditiran 160

5 DH DAS - NOVINARSTVO Akreditiran 25

12 DH DS - KULTURA I MEDIJI Akreditiran 13

**3 UM UNIVERZITET BRAĆA KARIĆ - FAKULTET
UMETNOSTI BEOGRAD *BRAĆA KARIĆ* Akt upozorenja 122**

8 UM OAS - PRODUKCIJA UMETNOSTI U MEDIJIMA Akt upozorenja 20

**8 DH UNIVERZITET U NOVOM SADU – FILOZOFSKI
FAKULTET U NOVOM SADU**

DH OAS ŽURNALISTIKA Akreditiran 70

**28 AH UNIVERZITET U NOVOM SADU – FILOZOFSKI
FAKULTET U NOVOM SADU**

AH DAS KOMUNIKOLOGIJA Akreditiran 30

**DH UNIVERZITET U NOVOM SADU – PEDAGOŠKI
FAKULTET**

6. DH DAS DIZAJN MEDIJA U OBRAZOVANJU Akt upozorenja

Osim navedenih, postoje još programi koji se bave medijima, ali kao usmjerenja na nekoj od viših godina studija. Na primjer na Fakultetu tehničkih nauka Univerziteta u Novom Sadu na četvrtoj godini Menadžmenta studenti se usmjeravaju i na menadžment u medijima, što nije vidljivo na prvi pogled u pregledu akreditiranih programa. Za neka druga sveučilišta i fakultete, kao što je Akademija u Novom Sadu, na kojoj se neki programi bave medijima, kao i na Akademiji umjetnosti u Beogradu, zatim Univerzitetu u Kragujevcu Filozofsko - umjetnički fakultet naveden je na primjer OAS Muzika u medijima, a na Univerzitetu Metropolitan u Beogradu OAS i DAS Dizajn novih medija. Međutim, za te programe nema nikakvih informacija na internetskoj stranici Ministarstva. F@M fakultet za novinarstvo i menadžment u medijima u Novom Sadu, sada član ALFA univerziteta iz Beograda, već godinama radi, ali nije dobio akreditacijsku dozvolu niti se informacija o njemu nalazi na internetskoj stranici Ministarstva.

Ponuda je zaista velika i budući studenti imaju mogućnost za izbor i uže usmjerenje budući da su programi raznorodni i prilagođeni fakultetu na kojem je medijski studij organiziran. Zapravo, program ovisi o tome je li dominantno filozofsko-filološki, odnosno politološki ili umjetnički, ili su

to privatni fakulteti koji su se pri osnivanju opredijelili isključivo za medijske struke, prvenstveno za menadžment u medijima.

Odsjek za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu

Odsjek za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu, studijska grupa Žurnalistika, osnovan je tek 2004. godine. Organiziran je prema modelu 4+1. Osnovni akademski studij traje 4 godine, a diplomski akademski studij 1 godinu. Akreditiran je na obje razine 2008. godine kao i cijeli Filozofski fakultet kao prvi u Srbiji od svih filozofsko-filoloških fakulteta. Nakon njega akreditaciju su dobili beogradski Fakultet političkih nauka, Filozofski fakultet u Nišu itd.

Studijski program organiziran je prema modulima: I. modul: predmeti uže struke (novinarski modul); II. modul: potporni predmeti uže struke; III. modul: potporni predmeti šire struke; IV. modul: materinski jezik; V. modul: strani jezik i jezik sredine; VI. modul: općeobrazovni predmeti - ukupno 48 na 4 godine osnovnih akademskih studija. Master studij će se izvoditi prvi put od sljedeće akademske godine. Oblici nastave na osnovnim studijama jesu interaktivna predavanja, vježbe i novinarske radionice, kao i četiri obvezatne prakse u tisku i elektroničkim medijima. "Nastava nije formalno organizirana prema smjerovima (smjer tiskanog, radijskog, televizijskog ili i internetskog novinarstva) u prvom redu zato što moderno novinarstvo često zahtijeva poznavanje tehnologija svih triju velikih medija, što se odražava i na zahtjeve tržišta (...) Međutim, odgovarajućim kombinacijama izbornih predmeta i prakse stupanj profiliranog užeg stručnog obrazovanja se povećava." (Vasić, Subotić, 2007 : 27) Ono što ovaj program izdvaja od svih u Regiji jest da 10 posto generacije svake godine Odsjek za medijske studije upisuje za rad u medijima na jezicima nacionalnih manjina. Nastavu za III. modul *Potporni predmeti šire struke* i IV. modul *Materinski jezik* osiguravamo tako što ju kombiniramo s nastavom na odsjecima za hungarologiju, rumunistiku, slovakistiku, rusinistiku. Na ovaj način Odsjek za medijske studije jamči vrsne stručnjake za medije na jezicima nacionalnih manjina kojih u Vojvodini ima na lokalnoj, regionalnoj i pokrajinskoj razini. Javni servis Vojvodine emitira, stalno i povremeno, programe i emisije na čak 10

jezika nacionalnih zajednica s toga područja. Namjera jest da ovi studenti obvezatnu praksu obavljaju upravo u tim medijima na materinskom jeziku.

Studenti u sklopu nastave kao praktičan rad izdaju svoj časopis KOD04, realiziraju polusatni televizijski magazin "Očigledno nije mi svejedno" na Javnom servisu Vojvodine i objavljuju kratke radijske forme na lokalnom Radiju 021 i na radiju Javnog servisa Vojvodine. Također izdaju svoje internetske časopise www.novine.kszipressum.com kao i www.5sazvezdicom.kszipressum.com.

Do sada je diplomiralo 48 studenata i mnogi od njih su, uglavnom honorarno, zaposleni u vojvođanskim medijima, dok je jedna veća skupina upisala master studij na Beogradskom univerzitetu, kao i u Hrvatskoj, Mađarskoj, Slovačkoj.

Položaj naših diplomiranih studenata u medijima nije siguran, iako u njih dolaze s veoma dobrim znanjem i uzorno savladanim novinarskim vještinama. Valja istaknuti da je s praktičnim radovima, koji su napravljeni kao predispitne obaveze, do sada (točnije za samo 5 godina rada ovog Odsjeka Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i izvedene tek jedne generacije studenata) deset naših studenata na različitim natjecajima osvojilo različite nagrade i priznanja².

Medijska industrija još nije prepoznala usko stručno obrazovanje kao prioritet pri zapošljavanju. Veoma bogata ponuda visokoškolskih ustanova koje osposobljavaju stručnjake za medije, nije potaknula profesionalnu konkurenciju i struka ih još nije svrstala prema učinkovitosti diplomiranih studenata u redakcijama. Osim toga, neke medijske kuće smatraju kako je čak bolje da zaposle nestručne osobe i da ih onda kroz vlastite kratke tečajeve profesionalno oblikuju prema svojim potrebama. To potvrđuju i rezultati istraživanja *Obrazovanje za medije: iskustva, iskušenja, perspektive* beogradskog Centra za profesionalizaciju medija i Instituta društvenih nauka: "Dvije trećine urednika (65%) smatra da početnici koji su obrazovani na specijaliziranim fakultetima imaju previše teorijskih, a malo praktičnih znanja. Samo 6% urednika ocjenjuje da specijalizirani

² Milica Grahovac i Jelena Vukmanovic 1. mesto; a Martina Mirkovic i Maja Martić 3. mesto na 3. Regionalnom radijskom festivalu u Neumu 2007; Tamara Savić, Specijalna nagrada na 4. Regionalnom radijskom festivalu u Tuzli 2008. Duška Bajić, pobijedila na konkursu Legata "Milena Blagojević" iz Beograda i medijskog časopisa "Link" iz Novog Sada 2008. za najboljeg mladog radijskog novinara. Duška Bajić, diploma za najbolji studentski rad na Regionalnom festivalu TV minijatura Pres vitez 2008. Zrenjanin. Norbert Sinković i Čila Čeke nagrada za naučno-istraživački rad Novosadskog univerziteta 2008. Jelena Šarenac i Ivana Parčetić osvojile su prvu nagradu na konkursu Udruženja novinara Srbije "Dimitrije Davidović" 2009. Beograd.

fakultetski studij početnicima daje dovoljno i teorijskog i praktičnog znanja. Značajan broj urednika (20%), međutim, nije zadovoljan ni teorijskim ni praktičnim znanjem s kojim u medije dolaze diplomci ovih fakulteta, ocjenjujući da nijedno nije dovoljno." (Matić i saradnici 2006:113) Istodobno, prema ovom istraživanju jedinstvenom po opsegu i raznovrsnosti podatka, u Srbiji "četiri od pet ispitanika (83%) kaže da su studij, tečaj ili seminar koji su pohađali ispunili njihova očekivanja (..) nijedan od 325 anketiranih polaznika nije ocijenio da oblik obrazovanja u kojem je sudjelovao uopće nije ispunio očekivanja" (Matić i suradnici 2006b : 109).

Istodobno, ekonomska kriza koja je duboko zahvatila sve privredne segmente Srbije pridonijela je da mediji stalno otpuštaju novinare. "Smanjenje troškova na području ljudskih resursa počelo je ukidanjem izobrazbe, stručnih radionica, putovanja i korporativnih događanja. Potom su zamrznute, a u nekim slučajevima i smanjene, zarade i bonusi. Također je zaustavljeno primanje novih radnika. Za 13 % kompanija kojima ni to nije bilo dovoljno, rešenje je bilo otpustiti dio zaposlenih, a slično planira postupiti svaka peta privatna tvrtka u Srbiji, jer očekuje da će se kriza još produbiti." (Radmilac Đurić, 2009 : 31) Kvaliteta sadržaja medija više nije bitna, važno je preživjeti. Prvi na popisu za otpuštanje nažalost su oni koji su posljednji došli u medije. Tako je Javni servis Vojvodine skupinu studenata i diplomaca s Odsjeka za medijske studije u posljednje dvije godine nekoliko puta honorarno zapošljavao na duži rok i jednako tako i otpuštao, već prema trenutnom proračunu kuće, iako su upravo oni bili nositelji novog, svježeg, kreativnog i zanatski visokoprofesionalnog u produkciji i realizaciji i informativnog i dokumentarnog programa.

Zaključak i model bolje prakse

Zaključak

Ponuda akreditiranih i neakreditiranih programa u obrazovnom sustavu Srbije izrazito je velika te odražava svu složenost medijskog sektora, što bi se moglo smatrati dobrom praksom ako bi oni bili na približno jednakoj, visokoj razini kompetencije. Međutim, to se ne može reći i razlike su izrazite, a cijena studiranja podjednako ozbiljna.

Istodobno, medijska industrija još nije prepoznala diplomirane novinare kao vrsne stručnjake, niti je rangirala visokoškolske ustanove u odnosu prema učinku svojih novozaposlenih novinara. Tako se obrazovanjem za medije može baviti svaki fakultet kao osnovnom, ili samo kao jednom od mnogih sporednih djelatnosti, posuđujući stručnjake, ovisno o broju upisanih studenata. Naime, mediji su uvijek bili vrlo privlačan studij i za mnoge fakultete samo jedan od lukrativnih smjerova bez prave želje da se podigne profesionalni standard u medijskom sektoru.

Kada se tome doda teška situacija u privredi pogođenoj ekonomskom krizom, pa se novinari sve češće otpuštaju, a malo zapošljavaju, i činjenica da politika medije sve više ograničava, a novinarske udruge nemaju jasnu strategiju niti moć da svoje članove zaštite, tada je jasno da formula *dobro i stručno osnovno obrazovanje + zaštićene medijske i lične novinarske slobode i prava = dobro informirano i odgovorno građanstvo* u Srbiji neće još dugo početi djelovati.

Model bolje prakse

Kao model bolje prakse preporučila bih odgovoran proces akreditacije, zatim stalnu kontrolu nastave, kao i potrebu da se medijska industrija angažira u rangiranju obrazovnih programa tako što će pratiti učinak mladih suradnika koji dolaze s diplomom novinarskog studija.

Naravno, bez stabilnih uvjeta rada medijske industrije i javnih servisa u povoljnom pravnom okruženju, koje kreiraju demokratski medijski zakoni utemeljeni na poštovanju vladavine prava i jakih strukovnih udruženja koja će se ozbiljno baviti samoregulacijom profesije, medijski sektor Srbije neće se uljuditi.

Literatura

- Blagojević, Marina (2006). Rodni barometar. Beograd: AŽIN.
- Valić Nedeljković, Dubravka (2009). Medienrecht und Minderheiten: Fallstudie Serbien. U: Die Stellung des Journalisten in Deutschland und in Ost-/Südosteuropa / 7. Frankfurter Medienrechtstage 2008. - Berlin: Berliner Wissenschafts-Verlag, 2009. - (Osteuropa). - ISBN 978-3-8305-1692-7. -str. 10-14.
- Vasić Vera i Ljiljana Subotić (2007). Konceptija studijskog programa na studijskoj grupi Žurnalistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. (U: Audiovizuelna obuka novinara na univerzitetima u Segedinu i Novom Sadu) (ur. Livia Ivasko i Imre Matyus). Szeged : Univerzitet u Segedinu. Katedra za komunikaciju i medijske studije, Str. 24-29.
- Đurić Radmilac, Ivana (2009). Istraživanje: Kako su srpske firme reagovale na krizu. Ekonomist, broj 489. Beograd : str 31-34.
- Zakon o radiodifuziji (03.09.2005) <http://www.min-cul.sr.gov.yu/>
- Zakon o javnom informiranju (30.10.2003) <http://www.min-cul.sr.gov.yu/>
- Zakon o visokom školstvu (2005). Beograd : Službeni glasnik Republike Srbije 76/05.
- Matić, Jovanka i suradnici (2006a). Uvod. (U: Obrazovanje za medije: iskustva, iskušenja, perspektive). Beograd: CPM i Institut društvenih nauka. Str 9-11.
- Matić, Veran (2009). U povodu izmjena zakona o javnom informiranju. B92.net. Beograd : http://www.b92.net/info/misljenja/index.php?nav_id=378423.
- Matić, Jovanka i suradnici (2006b). Stavovi i ocene o novinarskom/medijskom obrazovanju. (U: Obrazovanje za medije: iskustva, iskušenja, perspektive). Beograd: CPM i Institut društvenih nauka. Str. 97-115.
- Milivojević, Snježana i S. Mihailović (2003). Lokalni mediji u Srbiji i razvoj lokalne zajednice. Beograd : Fridrih Ebert Stiftung.
- NUNS (23.10.2009). Vesti. Beograd: <http://www.nuns.org.yu/vesti/view.jsp?articleId=11604>

Pavlović, Ivana (2009). Izvještaj Evropske komisije o napretku Srbije: Potera za izgubljenim vremenom (tema broja). Ekonomist, broj 492. Beograd : Str 32-38.

SMMRI (2002). Položaj novinara u Srbiji, osnovni nalazi. Beograd: NUNS.

UNS (2009). Vijesti . Beograd : www.uns.org.yu